

Очкур Максим

аспірант кафедри історії, археології,
інформаційної та архівної справи
Центральноукраїнського національного
технічного університету
(Київ, Україна)

Ochkur Maksym

PhD student of the department of history,
archaeology, information, and archival
affairs of the Central Ukrainian National
Technical University
(Kyiv, Ukraine)

vitold1410@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5081-3136

**МОНЕТИ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ У ГРОШОВОМУ
ОБІГОВІ ВОЛИНИ У XV–XVII СТ.**

**COINS OF FOREIGN STATES OF WESTERN EUROPE IN MONETARY
CIRCULATION IN VOLYN IN THE XV–XVII CENTURIES**

Анотація

Мета статті. Головна мета статті полягає у висвітленні особливостей побутування іноземних монет Західної Європи у грошовому обігові Волині у XV–XVII ст. ***Методологія дослідження.*** Під час роботи над цією статтею було використано загальнонаукові методи, зокрема аналітичний, хронологічний та топографічний. ***Наукова новизна*** полягає в тому, що вперше було зібрано усі відомості про побутування монет Західної Європи у грошовому обігові Волині та проаналізовано їхню роль у ньому.

Висновки дослідження. Найбільша кількість іноземних монет у грошовому обігові Волині XV–XVII ст. представлена монетами великих номіналів, зокрема талерами (та їх фракціями) й дукатами. Також виявлено багато скарбів із дрібними монетами окремих популярних номіналів. Це тевтонські шилінги і гроші XV століття та грошени Священної Римської імперії першої чверті XVII ст. Склад виявлених скарбів представлений або виключно зазначеними різновидами монет, або ж з невеликою їх часткою. Існує чимало і поодиноких знахідок таких монет.

Тому, незважаючи на розвиток монетної системи Великого князівства Литовського та Польського королівства, а також збільшення карбування ними власних монет протягом XV–XVII ст., скарби та поодинокі знахідки монет іноземного походження на їх теренах підтверджують, що грошові одиниці ряду західноєвропейських держав відігравали значну роль у грошовому обігові Волині у

XV–XVII ст. Також вони свідчать про прямі та непрямі торгівельні зв'язки населення Волині зі Священною Римською імперією, Саксонськими землями, Об'єднаними провінціями Нідерландів, Венецією та державою Тевтонського ордену у Пруссії.

Ключові слова: грошовий обіг, торгівля, скарб, монетна знахідка, іноземні монети, талер, дукат, грошен, шилінг, гріш, Тевтонський орден, Венеція, Об'єднані провінції Нідерландів, Священна Римська Імперія, Волинь.

Abstract

The purpose of the article. The main goal of the article is to highlight the peculiarities of the circulation of foreign coins of Western Europe in monetary circulation in Volyn in the XV–XVII centuries. Research methodology. During the work on this article, general scientific methods, such as analytical, chronological, and topographical, were used. The scientific novelty lies in the fact that for the first time all information about Western European coins in monetary circulation in Volyn was collected and their role in monetary circulation was analyzed.

Research conclusions. Most of the foreign coins in circulation in Volyn in the 15th–17th centuries were of large denominations, such as thalers (and their fractions) and ducats. There are also many treasures with small coins of certain popular denominations. These are Teutonic shillings and money of the 15th century and groschens of the Holy Roman Empire of the first quarter of the 17th century. Treasures are found both completely from these coins and with a small part of them. There are many isolated finds of these coins.

Therefore, despite the development of the coin system of the Grand Duchy of Lithuania and the Kingdom of Poland and the increase in minting of coins during the XV–XVII centuries, treasures and isolated finds of coins from foreign Western countries confirm that they played a significant role in the monetary circulation of Volhynia in the XV–XVII centuries. They also testify to direct and indirect trade connections with the Holy Roman Empire, the Saxon lands, the United Provinces of the Netherlands, Venice, and the state of the Teutonic Order in Prussia.

Key words: *money circulation, trade, treasure, coin find, foreign coins, thaler, ducat, groschen, shilling, grish, Teutonic Order, Venice, United Provinces of the Netherlands, Holy Roman Empire, Volhynia.*

Постановка проблеми. У XV–XVII ст. на Волині був дуже активний грошовий обіг, в якому, звісно, переважали монети тих держав, до яких ці території належали на той час, – Великого князівства Литовського та Польського королівства, котрі об'єднались у Річ Посполиту. Зрозуміло, що окрім цього дуже важливу роль у грошовому обігові займають монети західних держав, в деяких аспектах відіграючи ключову роль.

Наявність іноземних монет у грошовому обігові Волині – це свідчення прямих та непрямих торговельних, економічних та політичних зв'язків між волинськими землями та європейськими державами. Отримати відповідний фактаж та підтвердити його ми можемо завдяки поодиноким знахідкам таких монет та скарбам, які або повністю, або частково з них склалися. Тому нами було вирішено дослідити дану проблематику та з'ясувати походження монет західних держав на Волині та визначити їхню роль у грошовому обігові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історіографію українського скарбознавства у своїй статті детально дослідив В. Коцур¹. Скарби та поодинокі знахідки монет на території Волині досліджували у своїх працях такі вчені, як В. Антонович², М. Котляр³, Я. Фітцке⁴, А. Бойко-Гагарін⁵, Г. Козубовський⁶ та М. Кучинко⁷. Детально досліджено та описано топографію знахідок монет Тевтонського ордену у працях В. Орлика⁸. Проаналізувавши усі ці праці, ми прийшли до висновку, що наразі немає узагальнюючої праці, у якій досліджувалися б питання участі іноземних західноєвропейських монет у грошовому обігові Волині.

Формулювання цілей статті. Головна мета полягає у дослідженні грошового обігу Волині у XV–XVII ст., а саме поширення в ньому монет іноземних держав західної Європи, їхнього впливу на грошовий обіг краю, наявності економічних відносин з цими країнами, аналізові та систематизації вже описаних знахідок таких монет.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Торговими партнерами у сфері хлібної торгівлі волинських міст, зокрема Луцька та Володимира, були представники Ганзейського союзу, які вигідно закуповували на Волині необхідні для своєї промисловості сировину та напівфабрикати⁹, що сприяло поширенню західноєвропейських монет у регіоні. Це були переважно срібні талери Священної Римської імперії або їхні фракції (1/2 або 1/4 талера), іспанські патагони, нідерландські левендальдери та ріксдальдери. Часто трапляються і гірші за якістю та менші за вагою флорини (гульдени). Головним чинником поширення іноземних монет у грошовому обігові Волині була практична відсутність монет великого номіналу Польщі та Литви.

---

¹ Коцур В. 2017.

² Антонович 1900.

³ Котляр 1971.

⁴ Охріменко, Локайчук, Скляренко 2019.

⁵ Бойко-Гагарін 2017.

⁶ Козубовський 1999.

⁷ Кучинко & Кучинко 2007.

⁸ Орлик 2013; Орлик 2015a; Орлик 2015b; Орлик 2015c; Орлик 2016; Орлик 2017; Орлик 2018a; Орлик 2018b; Орлик 2019.

⁹ Орлик 2014: 48.

Далі наведемо приклади скарбів із зазначеними монетами.

У с. Любанівцях Дубенського району Рівненської області 1908 року був знайдений величезний скарб, що зберігався у дерев'яній скрині та двох глиняних горщиках, в якому було близько 200 талерів, переважно німецьких та нідерландських, та близько 30 дукатів, переважно нідерландських.¹⁰

А у селі Рогізне Дубенського району Рівненської області в 1909 році селянин на власній земельній ділянці, розташованій в кількох сотнях метрів від валів замку Рогозинських, викопав горщик виключно іноземних монет, серед яких були 92 талери та один пів талер. Це були переважно різні німецькі талери, іспанські, нідерландські та французькі, 2 – швейцарського Берна, 2 з-поміж німецьких були ефімками.¹¹

У селі Підгайці Дубенського району Рівненської області в 1886 році знайдено 174 монети вагою 1 фунт 11 золотників (бл. 456 г), серед яких були талери Саксонії 1579 року, Брауншвейгу 1602 року та австрійський 1627 року. Також був подвійний гріш імператора Рудольфа II та іспанська монета, як зазначив М. Котляр, – «обрізаний талер (не визначений)»¹², з чого можна припустити, що це або ½, або 1/4 патагона або макукін¹³.

У смт. Олика Луцького району був знайдений невеликий скарб із 6 монет, серед яких 1/4 патагона Брабантського герцогства (без дати, періоду Альберта та Єлизавети (1599–1621)) та патагони Філіпа IV 1634 року¹⁴.

У селі Коханівка Кременецького району Тернопільської області у міжвоєнний період (адміністративний поділ? Коли так) був знайдений скарб, де серед монет були 2 австрійських талери Матвія 1618 року та неправильно визначений талер Леопольда I 1620 року (розпочав правління у 1658 році!).¹⁵

У селі Устя Рівненського району у міжвоєнний період був знайдений скарб, де було 2 австрійські талери Матвія 1618 року, бельгійський талер 1641 року та іспанський талер 1633 року.¹⁶

У селі Варковичі Дубенського району Рівненської області (адміподіл) 1908 року було виорано глиняний горщик із 88 монетами, з яких 4 надіслано до Археологічної комісії: зальцбурзький талер 1632 року, польський коронний талер 1632 року, гданський орт 1624 року та польський півторак 1628 року. Обидва

---

¹⁰ Gumowski 1910b: 40.

¹¹ Gumowski 1910a: 14.

¹² Котляр 1971: 140.

¹³ Зварич 1979: 104.

¹⁴ Шуст 1999: 404.

¹⁵ Охріменко, Локайчук, Складенко 2019: 55–56.

¹⁶ Там само: 70–71.

талери придбав Ермітаж, інші дві монети були передані до Київського інституту шляхетних дівчат.¹⁷

У селі Сьомаки Луцького району був знайдений скарб, з якого 30 срібних монет були передані місцевим жителем В. Г. Угриновичем до Волинського краєзнавчого музею. Серед них був саксонський талер 1588 року, флорин міста Девентер 1618 року, датські ріксдальдери 1612–1619 років та левендальдер 1619 року.¹⁸

У 1897 році у Старій Мощаниці (раніше Велика Мощаниця) Рівненського району (адміністрат. поділ у 1997 році!) був знайдений скарб із 1312 монет вагою 5 фунтів 91 золотник (бл. 2,436 кг), серед монет якого були 1/2 талера міста Кампен (періоду імператора Матвія), саксонські 1/2 талера і датська марка Христіана IV 1615 року.

У лісі поблизу села Людвище Кременецького району Тернопільської області 1878 року було знайдено скарб із 112 срібних монет великого та дрібного номіналу вагою 69 золотників (бл. 294 г), серед яких австрійський талер Матвія 1615 року, Емденський та Ольденбурзький гульдени Фердинанда III.¹⁹

У 1967 році в місті Острог Рівненського району при прокладанні труб на глибині 11 м був виявлений скарб, який до передачі в місцевий музей 27 листопада 1970 року зберігався в сім'ї Кухаруків. Серед монет були недатований флорин міста Кампен періоду імператора Матвія, ембденські недатовані флорини Фердинанда II – 5 примірників, та один – Фердинанда III. Також було 2 недатованих ольденбурзьких флорини часів Фердинанда III.²⁰

У селі Семаки Луцького району у 1982 році було знайдено скарб, в якому серед 27 монет були левендальдери провінції Гельдерн 1619 року, саксонський талер Крістіана 1588 року, флорин міста Девентер 1618 року, датські марки Крістіана IV 1612, 1617, 1619 років та монети із затертою датою²¹.

Так само відсутність у грошовому обігові золотих польських та литовських дукатів компенсувалася нідерландськими та венеційськими золотими монетами в ньому. Вони трапляються у таких скарбах та поодиноких знахідках на Волині та сусідніх з нею землях.

У Соснівці Кременецького району Тернопільської області у скарбі, знайденому у глиняному горщику, серед 19 монет був нідерландський дукат 1654 року²². У селі Княже Червоноградського району Львівської області в 1882 році на

¹⁷ Котляр 1971: 136.

¹⁸ Кучинко & Кучинко 2007: 119.

¹⁹ Котляр 1971: 137.

²⁰ Войтюк 2006: 166–167.

²¹ Шуст 1999: 404.

²² Котляр 1971: 146.

городі було викопано великий скарб, в якому були нідерландські дукати Утрехта 1596 і 1609 років, Фрізії 1593 і 1614 років та два венеційські дукати²³, а в селі Рудка Вараського району Рівненської області на полях був знайдений венеційський дукат.²⁴

Також простежуються знахідки багатьох скарбів із грошенами (1/24 талера) Священної Римської імперії, переважно 1 чверті XVII ст., що свідчить про довіру до цих монет та потребу місцевого грошового ринку в такому номіналові. Такі ж монети були знайдені у вже згаданому нами скарбі 1897 року зі Старої Мощаниці, де також були і німецькі грошени: графства Ліппе Сімона VI 1608 та 1609 років; Сімона VII 1613 та 1614 років; сілезький грошен 1612 року; міст Гамельна 1615 року, Кельна 1608 року (скоріше, помилка), Магдебурга 1618 року; єпископства Падеборн Теодора Фюрстемберга 1615 року. Після перегляду в Археологічній комісії скарб передали до університету Св. Володимира.²⁵

У селі Чотирбоки Шепетівського району Хмельницької області у 1957 році було знайдено скарб, що складався з 61 монети, 14 з яких були відправлені до мюнцкабінету університету Св. Володимира. Серед них: померанський грошен 1615 року; сілезькі грошени Адама Вацлава 1606 і 1608 рр.; грошени графства Штольберг, а саме Генріха та Вольфганга Георга 1613 р. та 2 примірники 1614 р.; грошен Ганау, зокрема Філіпа Людвіга 1613 р.; грошен міста Нордгаузена 1616 р.; грошен міста Хамельна 1615 і 1616 рр. (у М. Котляра зазначені гроші м. Квернгаммельн, скоріш за все, помилково); грошен графства Сольмс-Ліх Філіпа без дати (часів імператора Матвія), грошен князівств Лігніц і Бриг, а саме Яна Крістіана та Георга Рудольфа, 1605 р.; грошен князівства-абатства Корвей Теодора Берінгаузена 1614 р.; грошен князівства Ангальт 1616 року.²⁶ Цікаво, що В. Антонович, описуючи цей скарб в «Археологической карте Волынской губернии», зазначає про 161 монету, що, певно, є друкарською помилкою, бо також, як і М. Котляр, посилається на праці Орлова та Страшкевича (зазначити ініціал). Також він додає, що у скарбі були нідерландські та іспанські талери, про що не зазначено в Орлова та Страшкевича.²⁷

У селі Радісне (раніше с. Голюнки) Хмельницького району у 1887 році (адмінподіл) в урочищі «Бойші» знайдено 628 монет вагою 1 фунт 51 золотник (бл. 627 г), серед яких також були грошени²⁸.

У чагарнику поблизу села Залісці Луцького району 1899 року було знайдено скарб із 1074 срібних монет, серед яких були грошени міст Брауншвейга, Бремена,

---

²³ Котляр 1971: 146.

²⁴ Антонович 1887: 74.

²⁵ Котляр 1971: 134.

²⁶ Там само: 133.

²⁷ Антонович 1887: 99.

²⁸ Котляр 1971: 133.

Гаммельна та Гільдесгейма 1593 року. Після розгляду в Археологічній комісії скарб було переплавлено.²⁹

За посередництва Управління охорони пам'яток у м. Луцьку в міжвоєнний період до Волинського краєзнавчого музею було передано скарб із села Мнишин Рівненського району, де також зазначено багато грошенів Священної Римської імперії, а саме імператора Матвія з 1609 по 1619 роки (37 примірників, описані як австрійські півтораки Мацея) та Рудольфа II 1601, 1608, 1609 та 1612 років (9 примірників, описані як поморські півтораки Рудольфа II).³⁰

Окрема цікава група іноземних монет, що побутували у грошовому обігові Волині, – це монети Тевтонського ордену у Пруссії та її Лівонського відділення. Усі вони належать до XV ст., трапляються як поодинокі знахідки, так і у складі великих скарбів. Детально вони описані у статті В. Орлика «Топографія знахідок в Україні монет держави Тевтонського ордену та її Лівонського відділення (зведені відомості по областях)»³¹. Багато свідчень про знайдені монети в цій статті отримані за допомогою інтернет-ресурсів для скарбошукачів, т.зв. «чорних археологів». Однак, цими матеріалами не можна нехтувати, адже вони суттєво розширюють уявлення про топографію знахідок монет та скарбів, що збагачує нумізматичну науку численними новими даними, корисними для дослідників³².

Найбільше знахідок зафіксовано у Володимир-Волинському (Волинська обл.), Рівненському та Дубенському (Рівненська обл.) районах. Значно менше у Луцькому та Ковельському (Волинська обл.).

У Володимир-Волинському районі всього знайдено 28 монет, серед яких: 2 шилінги Міхаеля Кюхмейстера фон Штернберга (1414–1422) (один дореформений шилінг емісії 1414–1416 рр., інший – пореформений, емісії 1416–1422 рр.); шилінг Конрада фон Ерліхсхаузена (Елльріхсхаузена) (1441–1449); 2 шилінги Генріха Ройсса фон Плауена як адміністратора Держави Тевтонського ордену у Пруссії (1467–1469); 6 шилінгів Мартіна Трухзеса фон Ветцхаузена (1477–1489); 7 шилінгів та Іоганна фон Тіфена (1489–1497); 4 гроші Іоганна фон Тіфена (1489–1497), серед яких один фальсифікат; гріш-кліппа останнього правителя Держави Тевтонського ордену у Пруссії Альбрехта фон Бранденбург-Ансбаха (1510–1525); брактеат типу «Хрест грецький III» емісії 1416–1460 рр.; шилінг Тевтонського ордену (без визн. періоду) та частина монети Держави Тевтонського ордену у Пруссії³³.

У Дубенському районі Рівненської обл. усього знайдено 27 монет, серед яких: 2 півскойця (halbschoter) Вінріха фон Кніпроде (1352–1382); 6 шилінгів (один

²⁹ Там само: 134.

³⁰ Охріменко, Локайчук, Скляренко 2019: 50–52.

³¹ Орлик 2017.

³² Коцур 2017: 20.

³³ Орлик 2017: 44–50.

з яких фальсифікат) Міхаеля Кюхмейстера фон Штернберга (1414–1422); 3 шилінги Пауля фон Русдорфа (1422–1441); шилінг Мартіна Трухзеса фон Ветцхаузена (1477–1489); гріш Іоганна фон Тіфена (1489–1497); 2 гроша Фрідріха фон Заксена (1498–1510) та 12 невизначених монет³⁴.

У Рівненському районі усього знайдено 20 монет, серед яких: шилінг Конрада фон Юнгінгена (1393–1407); 3 шилінги Міхаеля Кюхмейстера фон Штернберга (1414–1422); 3 шилінги Пауля фон Русдорфа (1422–1441); шилінг Людвіга фон Ерліхсхаузена (Елльріхсхаузена) (1450–1467); шилінг Генріха Реффле фон Ріхтенберга (1470–1477); 2 шилінги Мартіна Трухзеса фон Ветцхаузена (1477–1489); 5 шилінгів Іоганна фон Тіфена (1489–1497); 3 гроша Фрідріха фон Заксена (1498–1510) та одна неідентифікована монета³⁵.

У Луцькому районі усього знайдено 10 монет, серед яких: пенні початку XV ст. м. д. Тарту (Дерпт)³⁶; пені (pfennings) Лівонського ордену м. д. м. Ревель (за класифікацією емісії 1398–1403 pp., ступінь рідкості – R); 5 шилінгів (з них один фальсифікат) Пауля фон Русдорфа (1422–1441); 2 шилінги Генріха Реффле фон Ріхтенберга (1470–1477) та фальсифікат гроша Іоганна фон Тіфена (1489–1497)³⁷.

У Ковельському районі знайдено 6 монет, серед яких: пореформений та дореформений шилінги Міхаеля Кюхмейстера фон Штернберга (1414–1422); шилінг Пауля фон Русдорфа (1422–1441); шилінг Генріха Реффле фон Ріхтенберга (1470–1477); гріш Іоганна фон Тіфена (1489–1497) та гріш Фрідріха фон Заксена (1498–1510)³⁸.

Найменше монет даного типу було знайдено у: Житомирському районі – шилінги Міхаеля Кюхмейстера фон Штернберга (1414–1422) та Конрада фон Ерліхсхаузена (Елльріхсхаузена) (1441–1449); Кременецькому районі Тернопільської області – шилінги Пауля фон Русдорфа (1422–1441) та Генріха Реффле фон Ріхтенберга (1470–1477); Сарненському районі Рівненської області – пореформений шилінг Міхаеля Кюхмейстера фон Штернберга (1414–1422)³⁹.

Усі зазначені нами знахідки значно перевищують кількість подібних знахідок на інших територіях України, що свідчить про більш розвинені економічні та політичні стосунки між волинськими землями та землями Тевтонського ордену у Пруссії. Однак, не можна стверджувати про вагому роль даних монет у грошовому обігові Волині.

Висновки дослідження. Незважаючи на розвиток монетної системи Великого князівства Литовського та Польського королівства, а також збільшення ними

³⁴ Там само: 56–61.

³⁵ Там само.

³⁶ Там само: 48.

³⁷ Там само: 44–50.

³⁸ Там само.

³⁹ Там само: 51–52, 61.

власного карбування монет протягом XV–XVII ст., скарби та поодинокі знахідки монет іноземних західних держав підтверджують, що вони відігравали значну роль у грошовому обігові Волині даного періоду, особливо це стосується монет великих номіналів, зокрема талерів (їх фракцій) та дукатів.

Також вони свідчать про прямі та непрямі торгівельні зв'язки зі Священною Римською імперією, Саксонськими землями, Об'єднаними провінціями Нідерландів, Венецією та державою Тевтонського ордену у Пруссії.

References

- Antonovich, V. B.** (1900). *Arkheologicheskaya karta Volynskoy gubernii*. [Archaeological map of the Volyn province]. Moskva. 74, 99. [in russian].
- Boiko-Haharin, A. S.** (2017) *Fal'shivomonetnichestvo v tsentral'noy i vostochnoy Yevrope v epokhu srednevekov'ya i rannego novogo vremeni*. [Counterfeiting in Central and Eastern Europe in the Middle Ages and Early Modern Times]. Kyiv. [in russian].
- Gumowski, M.** (1910a) *Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne*. [Numismatic and Archaeological News]. Krakow. (1), 14.
- Gumowski, M.** (1910b) *Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne*. [Numismatic and Archaeological News]. Krakow. (2), 40.
- Kotlyar, M. F.** (1971) *Hroshovyy obih na terytoriyi Ukrayiny doby feodalizmu*. [Money circulation on the territory of Ukraine during the period of feudalism]. Kyiv. 133–146. [in Ukrainian].
- Kotsur, V.** (2017) *Istoriografiya ukrayinskoho skarboznavstva*. [Historiography of Ukrainian treasury]. *Ukrayins'kyi numizmatychnyy shchorichnyk*. (1) 15–32. [in Ukrainian].
- Kozubovs'kyi, H.** (1999) *Hroshovyy obih v Ukrayini XVI stolittya*. [Money circulation in Ukraine of the 16th century]. *Ukrayins'ka numizmatyka i bonistyka*. [Ukrainian numismatics and bonistics]. Kyiv. (1). 58–72. [in Ukrainian].
- Kuchynko, M. & Kuchynko, Z.** (2007) *Davni ta seredn'ovichni skarby Volyni*. [Ancient and medieval treasures of Volyn]. Lutsk. 119. [in Ukrainian]
- Okhrimenko, H. & Lokaychuk, S. & Sklyarenko, N.** (2019) *Yan Fittske. Opys numizmatychnoyi zbirky*. [Description of the numismatic collection]. *Volyns'kyi muzey: istoriya i suchasnist'*. [Volyn museum: history and modernity]. Lutsk, (6), 44–94. [in Ukrainian].
- Orlyk, V.** (2013) *Monety gosudarstva Tevtonskogo ordena v Prussii v sostave denezhnykh i denezhno-veshchevykh kladov, naydennykh na territorii Ukrainy* [Coins of the state of the Teutonic Order in Prussia as part of monetary and

monetary treasures found on the territory of Ukraine]. *Naukoví zapiski z ukraíns'koï ístoríi*: (33), 39–45. [in russian].

Orlyk, V. (2014) *Falszywy dukat lenny z 1588 roku odkryty na Ukrainie*. *Przegląd Numizmatyczny*. (3). Gdansk, 48.

Orlyk, V. (2015a) *Coins of the Teutonic Order contained in the hoard found in the suburbs of the city of Dubno of Rovenska region in march*. *Pruthenia*, (X), Olsztyn, 105–116.

Orlyk, V. (2015b) *Do pytannya torhivel'nykh zv'yazkiv volyns'kykh zemel' z mistamy derzhavy Tevtons'koho ordenu v Prussiyi*. [On the issue of trade relations of the Volyn lands with the cities of the Teutonic Order in Prussia]. *Istoriya torhivli, podatkov ta myta: tezy dopovidey IX mizhnarodnoyi naukovoï konferentsiyi*, 29–30 zhovtnya 2015 r. Kyiv, 23–25. [in Ukrainian]

Orlyk, V. (2015c) *Znakhidky na Volyni monet banatu Severyn iz symbolikoiu Tevtonskoho ordenu*. [The finds of the banat Severin coins with the signs of the Teutonic Order in Volynia]. *Aktualni problemy numizmatyky u systemi spetsialnykh haluzei istorychnoi nauky: tezy dopovidei III-i mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii*, 5–6 lystopada 2015 r. Kirovohrad–Kyiv–Pereiaslav–Khmelnyskyi, 2015. (pp. 46–47). [in Ukrainian].

Orlyk, V. (2016) *Rare variety of shilling of the Grand Master of the Teutonic Order Paul von Rusdorf found in volyn region*. *Forum Numizmatyczne: Peniadz i mennice*, (1), 10–14.

Orlyk, V. (2017) *Topohrafiia znakhidok v Ukraini monet derzhavy Tevtonskoho ordenu v Prussii ta yii Livonskoho viddilennia (zvedeni vidomosti po oblastiakh)*. [The topography of the finds of the Teutonic Order in Prussia and it's Livonian branch coins in Ukraine (general data through the regions)]. *Ukrainskyi numizmatychnyi shchorichnyk*, 1, 37–74. [in Ukrainian].

Orlyk, V. (2018a) *Do pytannya identyfikatsiyi monet Banatu Severyn iz zobrazhennyam cholovichoyi fihury ta khresta u shchyti pid koronoyu* [On the issue of identification of coins of Banat Severyn with the image of a male figure and a cross in a shield under a crown]. *Ukrainskyi numizmatychnyi shchorichnyk*, 2, 81–93. [in Ukrainian].

Orlyk, V. (2018b) *Numizmatychni svidchennia torhovelnnykh ta viiskovykh zviazkiv ruskykh zemel Velykoho kniazivstva Lytovskoho z derzhavoiu Tevtonskoho ordenu u Prussii*. [Numismatic relics of trading and military relations of the Russian lands of the Grand Duchy of Lithuania with the state of the Teutonic Order in Prussia]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seryia: Istoriiia* [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. History series]. 1 (136). 54–59. [in Ukrainian].

- Orlyk, V.** (2019) *Monety derzhavy Tevtons'koho ordenu v Prussiyi u skarbakh, vuyavlenykh na terytoriyi Ukrayiny (XIX – poch. XXI st.)* [Coins of the state of the Teutonic Order in Prussia in hoards discovered on the territory of Ukraine (XIX – early XXI centuries)]. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya istorychna. Spetsvypusk*, 133–143. [in Ukrainian].
- Shust, R.** (1999) *Monetni skarby u fondakh Volyns'koho krayeznavchoho muzeyu*. [Coin treasures in the funds of the Volyn local history museum]. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya istorychna*. [Bulletin of Lviv University. The series is historical]. Lviv. (34), 404. [in Ukrainian].
- Voytyuk, T. S.** (2006) *Monetni ta zmishani skarby periodu seredn'ovichchya chy XV–XVII st. pivdenno-skhidnoyi Volyni v kolektsiyi Ostroz'koho derzhavnoho istoryko-kul'turnoho zapovidnyka, Kremenets'koho istorychnoho ta Volyns'koho oblasnoho krayeznavchoho muzeyiv*. [Coin and mixed treasures of the Middle Ages or XV–XVII centuries. of southeastern Volyn in the collection of the Ostroh state historical and cultural reserve, Kremenets historical and Volyn regional local history museums]. *Krayeznavstvo*. [Local history]. Kyiv. (1–4) 166–167. [in Ukrainian].
- Zvarich, V. V.** (1979) *Numizmaticheskiy slovar*. [Numismatic dictionary]. Lviv. 104. [in russian].